

İKİ TARAFLILIK VE ÇOK TARAFLILIK EKSENİNDE LATİN AMERİKA'NIN AFRİKA İLE İLİŞKİLERİ

LATIN AMERICA'S RELATIONS WITH AFRICA IN THE AXIS OF BILATERALISM AND MULTILATERALISM*

Ceren URCAN**

Öz: Yaşadıkları kolonyal geçmişleri ve uzun yıllar sürdürmüş oldukları bağımsızlık mücadeleleri açısından benzer süreçlerden geçmiş olan Latin Amerika ve Afrika bölgeleri geçmişin izlerini halen taşımaktadırlar. Gerek bölge içerisinde gerekse uluslararası sistem içerisinde geliştirdikleri ilişkiler de geçmişten çıkarılan derslerle ve dayanışma temelinde kurulan ilişkilerle daha güvenli bir zeminde kurulmaktadır. Bu çalışmanın amacı Latin Amerika'nın Afrika ile olan ilişkilerini iki taraflılık ve çok taraflılık kavramları üzerinden ele alarak ilişkilerin belirleyicisi olan değişkenleri tespit etmektir. Diplomatik temsilciliklerin açılması, ülkeler arasında anlaşmaların imzalanması şeklinde gerçekleştirilen temel diplomatik faaliyetler bölge ülkeleri arasındaki ikili ilişkilerin genel seyrini ortaya koymakla birlikte iki bölge arasındaki ilişkileri açıklamakta yeterli değildir. Çok taraflı bir zeminde gerçekleştirilen iş birliği faaliyetleri ve bölgelerarasında kurulan ittifaklar ilişkilerin genişlemesine ve derinleşmesine katkı sağlamıştır. Çok taraflı kuruluşlar, uluslararası örgütler, bölgesel temelli kuruluşlar, sivil toplum ve bizzat hükümetler iki bölge arasındaki ilişkilerin aktörleri olsalar dahi ilişkilerin felsefesinde Güney- Güney iş birliğinin sunduğu bakış açısı olan dayanışma ve iş birliği yatmaktadır. Küresel sistemde etkin bir şekilde var olabilmek için uluslararası platformlarda ortak hareket edebilmek ve kalkınmaya yönelik ekonomik, siyasi, sosyal, askeri, kültürel parametreleri de içeren kapsamlı bir bakış açısına sahip olmak ve dayanışma ve iş birliği temelinde geliştirilen ilişkiler iki bölgeyi birbirine yakınlaştırmaktadır. Bu sebeple ilişkilerin pragmatizmi ise tek taraflı değil çift taraflıdır.

Anahtar Kelimeler: Latin Amerika, Afrika, iş birliği, çok taraflılık, iki taraflılık

Abstract: Latin American and African regions, which have gone through similar processes in terms of their colonial past and long-standing struggles for independence, still bear the traces of the past. The relations they develop both within the region and within the international system are established on a more secure basis with the lessons learned from the past and with relations established based on solidarity. The aim of this study is to examine Latin America's relations with Africa through the concepts of bilateralism and multilateralism and to identify the variables that determine the relations. Although the basic diplomatic activities carried out in the form of opening diplomatic missions and signing agreements between countries reveal the general course of bilateral relations between the countries in both regions, it is not sufficient to explain the relations between the two regions. Cooperation activities carried out on a multilateral basis and alliances established between the regions have contributed to the expansion and deepening of relations. Although multilateral institutions, international organizations, regional-based organizations, civil society and governments themselves are the actors in the relations between the two regions, the philosophy of relations is based on solidarity and cooperation, which is the perspective offered by South-South Cooperation. The aim of being able to exist effectively in the global system, to act together on international platforms and to have a comprehensive perspective that includes economic, political, social, military and cultural parameters for development, and the relations developed based on solidarity and cooperation bring the two regions closer together. For this reason, the pragmatism of the relations is not one-sided but two-sided.

Keywords: Latin America, Africa, cooperation, multilateralism, bilateralism

* Geliş Tarihi: 11.10.2024, Kabul Tarihi: 21.12.2024. DOI: 10.54132/akaf.1564550

** Ceren Urcan, Dr. Arş. Gör. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi e-mail: ceren.urcan@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4720-1788

Giriş

Latin Amerika ve Afrika, bölge içi siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel çeşitliliğin belirgin olduğu coğrafyalardır. Bölge içi farklılıkların yanı sıra iki bölge arasındaki farklılıklar da ilişkileri geliştirmenin önünde bir engel teşkil etmemektedir. Latin Amerika ülkelerinin birbirlerinden farklı yapıları, ülke içi ve bölge içi karmaşalar Afrika'nın dinamiklerini anlayabilmek adına avantaj olabilmektedir. Afrika kıtası içerisindeki ekonomik, siyasi, kültürel, dilsel, dini farklılıkları bilmek ve ona uygun şekilde politikalar geliştirmek gerekmektedir. Afrika'nın bölgesel bir birlik sağlayabilme durumu Latin Amerika'nın da kendi adına çıkarımlar yapması gereken bir başarı olarak nitelendirilmektedir ve bölge ile daha yakın iş birliği faaliyetleri gerçekleştirebilmesi iki temel zeminde mümkün kılınabilir. Öncelikle küresel problemler ve tartışmalar ile ilgili olarak aynı fikirleri paylaşarak ve Küresel Kuzey'in müdahil olmadığı sorunlar ile ilgili benzer politika problemlerine ve benzer çözümlere sahip olarak siyasi alanda yakınlık geliştirilebilir. (Ordenez, 2023) Latin Amerika'nın Afrika ile olan ilişkilerindeki yakınlığın ve uzaklığın belirleyicilerinden biri de bu sebeple Küresel Kuzey ile olan ilişkilerin seyridir. Nitekim özellikle Bağlantısızlar Hareketi sonrasında bir grup ülkenin kendi eksenini belirlemeye çalışması da Küresel Kuzey'den uzaklaşmanın sinyallerini gösteren önemli bir kırılma noktasıdır. Bu açıdan bakıldığında Latin Amerika'nın Afrika politikası farklı değişkenler üzerinden şekillenmektedir.

Latin Amerika ve Afrika arasındaki bağlantının şekillendiği tarihi ve kültürel temeller içerisinde günümüzde Amerika kıtasında bulunan Afrika diasporası da önemli bir değişkendir. Nitekim uzun yıllar boyunca Latin Amerika'da ırkçılık bir sorun olarak sosyoekonomik koşulların ana belirleyicilerinden olmuştur. 1930'lu yıllarla birlikte durum değişmeye başlamış ve bu çeşitlilik bir gurur kaynağı olarak görülmüştür. (Tulchin, 2016: 65; Sánchez, 2023) Latin Amerika ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmasından önce köleliğin bu ülkelerde yaygın olması ve özellikle Afrika'dan ithal edilen kölelerin varlığı her iki bölgenin birbirine bakışını etkileyen bir unsur olmuştur. Günümüzde Afrika, kolonyalizm sonrası güçlenmeye ve o dönemin hasarlarını telafi etmeye çalışan ülkelerin olduğu ve birkaç ülkesinin de egemenlik ve dayanışma prensipleri temelinde dünyanın geri kalanındaki ezilen halklar ile etkileşimde olma fikrini benimsediği bir coğrafyadır. Bilhassa 1884-85 Berlin Afrika Konferansı'ndan sonra yoğun bir sömürü altında kalan Afrika, 1950'lerden sonra bağımsızlıklarını kazanarak kıta dışı ülkelerle ilişkiler kurmaya çalışmıştır (Daban, 2023: 847-848). Bu bölgelerden biri olarak Latin Amerika ülkeleri örnek verilebilir. Bu sebeple Afrika ve Latin Amerika arasındaki iş birliğinin söz konusu halkların ihtiyaçlarına, dayanışmalarına, mücadelelerine ve ortak kurtuluş fikirlerine yaklaşımın jeopolitik ve ideolojik bir bağlamda kurgulanması gerekmektedir. (Sánchez, 2023) Afrika ülkeleri bölgesel siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklara uğraştıkları zamanlarda Latin Amerika ülkelerinin ilişkileri geliştirme çabalarına karşı ilgisiz görünmektedirler; ancak Güney Afrika siyasi, ekonomik ve stratejik ilişkilerini geliştirerek uluslararası

arenadaki varlığını artırmak istemektedir ve bu açıdan diğer Afrika ülkelerinden farklı bir noktada durmaktadır. Bu amaç Güney Afrika'yı zaman zaman Latin Amerika ile yakınlaştırmaktadır. (Lechini, 2010: 130) İki bölge arasında tek bir faktör üzerinden şekillenmesi mümkün olmayan bu ilişkiler kurgulanırken tarihi, kültürel, ekonomik, askeri faktörler de dikkate alınarak çok yönlü bir bakış açısının geliştirilmesi gerekmektedir.

İki taraflılık ve çok taraflılık bu çalışmanın ana eksenini oluşturmaktadır. İki taraflılığın birçok kavramsal tanımı mevcuttur. Pempel'e göre iki taraflılık iki ülkenin diğer ülkelere sağlamadıkları belirgin ayrıcalıklardır ve bu ülkelerdeki politika yapıcılarının da sorunları hükümetler arası bağlantılarla çözmeleri gerektiğini düşünmeleridir. (Pempel, 2004: 5) Bu çalışmada da iki taraflılık iki ülke arasındaki, başka ülkelerin ve aktörlerin müdahil olmadığı ilişkiler olarak ele alınmıştır. Çok taraflılığın kavramsal tanımlanmasının yapılması daha karmaşıktır. Keohane'e göre çok taraflılık geçici düzenlemeler veya kurumlar aracılığıyla üç veya daha fazla devletin ulusal politikalarını koordine etme pratiğidir. (Keohane, 1990: 731) Cox'a göre siyasi çok taraflılık ortak problemler için devletlerarasındaki sorunların çözümüne yönelik olan kurumsallaşmış iş birliği anlamına gelmektedir. (Cox, 1992: 162) Ruggie ise çok taraflılığa farklı bir bakış açısı getirerek onu uluslararası sistemi organize eden bir prensip olarak görmüştür. (Ruggie, 1992: 568) En basit anlamıyla çok taraflılık üç ya da daha fazla ülkenin olumlu ya da olumsuz ortak çıkarları ile ilgili konuları çözmek için bir araya gelmesidir. (Ganesan and Amer, 2010: xv) Bu çalışmada ise çok taraflılık üç veya daha fazla ülkenin ortak bir sorun veya amaç etrafında bir araya gelmelerini tanımlamaktadır. Her iki bölgenin ülkelerinin bağımsızlıklarını elde etmeleri farklı zamanlarda gerçekleşmiştir ve dolayısıyla uluslararası sistemde edindikleri yer ve geliştirdikleri bağımlılık ilişkileri de birbirlerinden farklı olmuştur. Ülkelerin gelişmişliklerine ve ekonomik büyüklüklerine göre uluslararası sistemdeki etkileri de değişmektedir. Yükselen güçlerin ve ekonomilerin baskın olduğu Latin Amerika'nın bu bakımdan dünyanın geri kalanı ile geliştirdiği ilişkiler önem arz etmektedir. Özellikle küreselleşme ile birlikte 1980'li yıllarda artarak devam eden karmaşık karşılıklı bağımlılık ilişkileri devletlerin arasındaki ilişkilerin bileşenlerini analiz etmeyi zorlaştırmıştır. Bir yandan bölgesel güç olmaya çabalayan ve diğer yandan da uluslararası siyasette norm belirleyici bir konuma gelmeye çalışan yükselen güçleri barındıran Latin Amerika'nın bu bağlamda hem gelişmeye hem de bağımlılık ilişkisi geliştirmeye açık olan Afrika ile kurduğu ilişkiler oldukça önemlidir. Bu ilişkinin temel değişkenlerini tespit etmek de bu çalışmanın ana sorunsalıdır.

Çalışmanın ilk bölümünde ilişkilerin tarihsel akışı, ilişkilerdeki durgunluk ve yakınlaşma dönemleri referans verilerek, ortaya konmuştur. 16.yy. daki köle ticaretinden günümüze kadar olan dönemde birtakım belirleyici unsurlar ve dönüm noktaları vardır. Bazı bölgesel ve uluslararası oluşumların hayata geçirilmesi, anlaşmaların imzalanması ve hatta iç politikadaki birtakım değişiklikler Latin Amerika ülkelerinin Afrika'ya olan yakınlıklarını etkilemiştir. Güney- Güney İş birliği

felsefesi özellikle 20.yy. ın ikinci yarısından itibaren ilişkilerin temel belirleyicisi olarak görülmüştür. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Afrika ile ilişkilerinin varlığı ve yoğunluğu sebebiyle Küba, Brezilya, Arjantin, Venezuela ve Meksika'nın iki taraflılık temelindeki ilişkileri ele alınmıştır. Bu bağlamda ilişkilerin temel belirleyicilerinden olan ülke ziyaretleri ve ikili anlaşmalar ikinci bölümün temel eksenini oluşturmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise çok taraflı sistemde ve bölgeler arasında tesis edilen ilişkiler ele alınmıştır. Üçlü iş birliği mekanizmaları, Güney- Güney İş birliği faaliyetleri, bölgesel ve uluslararası kuruluşlarda yer alma ve politikaları etkileyecek güce sahip olma bu bölümün temel konularını oluşturmaktadır. Çalışmanın veri kaynakları resmi açıklamalar, bilimsel çalışmalar, süreli yayınların makaleleridir. Niteliksel bir yöntem izlenerek hazırlanan bu çalışma farklı analiz düzeyleri olan devlet, bölge ve sistem üzerinden kurgulanmıştır ve analiz birimi ise iki bölge arasındaki diplomatik, ekonomik ve diğer iş birliği ilişkilerinin tümünü kapsamaktadır.

1. Latin Amerika'nın Afrika ile İlişkilerinin Temelleri

Latin Amerika ve Afrika arasındaki ilişkilerin kökeni 16. yy. da Afrika'dan Latin Amerika'ya doğru gerçekleştirilen köle ticaretine dayanmaktadır. Atlantik ötesi köle ticaretine dayanan ilişkiler, tarihsel süreçte çoğunlukla kültürel bir zeminde şekillenmiştir. Amerika'dan Afrika'ya olan proaktif yaklaşım gibi aslında Afrika'dan da Amerika kıtasına doğru bir yaklaşım vardır. (Kornegay & Landsberg, 2009: 187) İki bölge arasındaki yatay ilişkilerin başlangıcı olarak kabul edilen bu dönem sonrasında bölge ülkelerinin iç politikalarına, bölgesel ve uluslararası koşullara bağlı olarak ilişkilerde yakınlaşmalar ve durgunluklar görülmüştür. Latin Amerika ülkelerinin bağımsızlık arayışları süresince, 19. yy. boyunca iki bölge arasındaki ilişkiler çoğunlukla Avrupa ülkeleri üzerinden ilerlemiş olup 20.yy. da da Afrika ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmaya başlamasıyla ilişkilerin seyri ve yoğunluğu da değişmiştir. (Lechini, 2010: 129) Latin Amerika ülkeleri 1820'lerde emperyalizmden kurtularak bağımsızlıklarını kazanmış olsalar da neredeyse 1860'lı yıllara kadar halen kolonyalizm etkisinde olmuşlardır. Benzer şekilde Afrika ülkeleri 1960'lı yıllara kadar emperyal güçlerin etkin bir şekilde hâkimiyetindeyken Soğuk Savaş'ın bitiminden sonraki birkaç yıl boyunca da etkiler devam etmiştir. Kolonyalizm sonrası olarak nitelendirilen ve "kayıp yıllar" olarak görülen bu dönemlerin her iki bölge için de ortak özellikleri ise şiddet seviyesinin yüksek olması, siyasi istikrarsızlık, ekonomik Balkanlaşma ve ticaret karşıtı politikalarıdır. (Bates, Coatsworth, & Williamson, 2006: 11)

1969 yılında Afrika Grubu'nun ve Latin Amerika Grubu'nun BM'deki oy verme davranışlarına ilişkin olarak yapılan bir çalışmada her iki grubun üyelerini benzer oy verme davranışına iten faktörlerden birinin "ortak problemlerin varlığı" olduğu sonucuna varılmıştır. Her iki bölgenin de tarihinde ve felsefi kökenlerinde insan hakları, özgürlük ve ulusal bağımsızlık konuları oldukça önemlidir. Bu sebeple küçük ülkeleri büyük güçlerin neo-kolonyal politikalarından korumak da her iki bölgenin

ortak amacdır. Dış pazarlara bağımlı olma, sosyal gelişmemişlik ve ekonomik gelişmenin gerekliliği Latin Amerika ve Afrika'nın uzun vadedeki ilişkisinin temel eksenlerinden olacaktır. Her iki bölgenin BM'deki toplantı gruplarının uyumunun ve birbirine olan desteğinin birkaç sebebi vardır. Az gelişmiş ülkeler olarak ortak problemleri paylaşmakla birlikte bunları da çözebilmek için uluslararası iş birliğine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu problemler onların bakış açısına göre "Soğuk Savaş" koşullarından bağımsız bir ortamda ancak çözülebilecektir. Bu bölgeler her devleti hukuki açıdan eşit kabul eder ve iç işlerine karışmama ve iç işlerinde bağımsızlık prensibini benimserler. (Saenz, 1969: 325-327) Ekonomik, siyasi ve askeri olarak kendilerinden çok daha güçlü olan diğer ülkeler karşısında aldıkları ortak pozisyon ve kendi içlerinde yaşadıkları problemlerin benzerliği bölge ülkelerini iş birliği düzleminde ilişkiler geliştirmeye itmiştir.

Latin Amerika ve Afrika siyasi ve ekonomik olarak benzer kırılmalıklara sahiptir. Kolonyalizmin hüküm sürdüğü ve bağımsızlık için savaşmak zorunda kalınan bu coğrafyalarda bağımlı ve asimetrik ilişkiler yaygındır. Sanayileşmiş ülkeler ile bağımlılık ilişkileri geliştirilmiştir. Farklı zamanlarda uygulanan yapısal uyum programlarına bağlı olarak zorluklar yaşamışlardır. 1980'li yıllardan itibaren alınan dış borçlar kalkınmayı ve demokratik istikrarı olumsuz yönde etkilemiştir. Uluslararası finansal kuruluşlar ve Dünya Ticaret Örgütü ile daha adil bir uluslararası düzen olabileceği öngörülürken sonuç bir hayal kırıklığı olmuştur. (Lechini, 2010: 131) Latin Amerika ve Afrika ülkelerinin gelişmişlikleri çoğunlukla eşitsizliklerin oluşmasına ve artmasına sebep olan kolonyal, emperyal devletler ve devlet-dışı aktörler tarafından belirlenmektedir. Sınıfların ve sınıf ilişkilerinin oluşması alt-emperyalizmden bağımsız değerlendirilememektedir ve bu ilişkiler farklı sınıflar yaratmışlardır. (Frank, 1969a; Frank, 1969b: 227-230) Latin Amerika'da uluslararası burjuvazi gibi bir sınıfı kompradorların etkisiyle daha baskın bir şekilde hissederken işçi aristokrasisi de etkisini kaybetmeye başlamıştır ve bu anlamda köylüler ve işsizler arasındaki benzerlik dikkat çekicidir. Otokratik rejimlere olan eğilim ve askeri yönetimlerin yoğunluğu da bu iki bölgenin benzer özellikleridir. Alt-emperyalizm ve yarı sanayileşme Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin sadece kalkınmalarını ve dış politikalarını etkilememiş ayrıca kıtadaki genel politik ekonomi dinamiklerini de şekillendirici etki yaratmıştır. (Shaw, 1979: 341-344) Zira alt-emperyal bir devlet çevrenin merkezindedir ve bölgenin en baskın devletlerindedir. Bölgesel entegrasyon sağlanırken hem bu süreçten maksimum faydayı elde eder hem de halen büyük güçlere bağlıdır. (Shaw, 1979: 348)

Güney- Güney İşbirliği'nin temelleri 1955- Bandung Konferansı ve Bağlantısızlar Hareketi'nde yatmaktadır. 1960'lı yıllara kadar çoğunlukla ekonomik alanda gerçekleştirilen iş birliği mekanizmaları bu tarihten itibaren Güney ülkelerinin ya da gelişmekte olan ülkelerin öncülüğünde daha yatay bir düzlemde ve Küresel Güney ülkeleri ile daha dengeli ilişkiler kurma amacıyla ilerlemeye başlamıştır. Bu durumda ilgili ülke grubunun Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü Kalkınma Yardımları

Komitesi'nin (OECD DAC) prensiplerine göre yapılan kalkınma yardımlarına karşı aynı duruşu benimsemelerinin de etkisi olmuştur. (Molinari, Mena, & Ghiglione, 2022: 2093) Bu iş birliğinin faaliyetleri zaman zaman geleneksel yardımlar ile karıştırılabilmektedir. Güney- Güney İş birliği temelinde gerçekleşen faaliyetler çoğunlukla talep odaklı ve siyasi birtakım koşulların da talep edilmediği faaliyetlerdir. Çok taraflı olarak kurgulanmış, Kuzey ülkelerinin ve kalkınma uzmanlarının tanımladığı şekilde standart hale gelmiş bir yardım yapısı da bulunmamaktadır. Son olarak da şeffaflığın zayıf olduğu bu iş birliği faaliyetlerinin belgelendirerek sunulmasına pek rastlanmamaktadır ve izleme ve değerlendirme süreçlerine de nadiren konu olmaktadır (Abdenur, 2018: 193). Bu mekanizma, geleneksel anlamda kalkınmakta olan ülkeler arasındaki teknik iş birliği olarak nitelendirilmekte olup deneyimleri paylaşma veya kapasite inşa etme suretiyle her türlü iş birliği faaliyetlerini de içermektedir. Zaman içerisinde kavramın içeriği de zenginleşmiş barış, güvenlik, insan hakları ve seçimler konusunda verilen destekler de bu iş birliği mekanizmasının kapsama alanına girmiştir. (the United Nations- Office of the Special Adviser on Africa, 2004: 1) Özellikle 21. yy. da Küresel Güney ülkelerinin kalkınmalarının çok önemli bir parçası haline gelen Güney- Güney The, siyasi, teknik ve ekonomik bileşenleri ile kalkınmakta olan farklı bölgelerde farklı şekillerde hayata geçmektedir. (Santander & Alonso, 2018: 1924) Güney- Güney İş birliği faaliyetlerinin hayata geçirilme zemini de heterojen bir hale gelmektedir. Kamu politikaları, kapasite inşası faaliyetleri ile ekonomik ve finansal iş birliği faaliyetleri uygulama alanlarıdır. (Molinari, Mena, & Ghiglione, 2022: 2094) Her ne kadar çerçeve olarak bu şekilde uygulansa da heterojen ve dinamik bir yapısı olan Güney ülkelerinde bu alanların faaliyete geçme şekli farklılık gösterebilmektedir. Bu çerçevede bazı ülkeler standart uluslararası kuruluşlara yoğunlaşmış iş birliklerini o yönde geliştirirken bazıları da ekonomik diplomasi faaliyetlerine ağırlık vermektedir. (Molinari, Mena, & Ghiglione, 2022: 2095) Özellikle Güney Afrika bölge ülkelerinden ayrılıp farklı liderlik özellikleri göstermesi ile birlikte Güney- Güney içerisinde önemli bir dinamik haline gelmiştir ve sonuç olarak karşılıklı faydaya dayalı bu ilişkiler hem iki taraflı hem de çok taraflı zeminde derinleşmiştir. (Lechini & Marchetti, 2021: 235)

1978 yılında Buenos Aires Eylem Planı ile Küresel Güney ülkeleri arasındaki teknik iş birliğinin gerçekleştirilmesinin ve gelişmesinin önu açılmıştır. (Molinari, Mena, & Ghiglione, 2022: 2093). Bu plan, Kuzey- Güney mantığından uzaklaşmaya başladığının, karşılıklı fayda ve ortak işler yapma zemininde daha simetrik ilişkiler geliştirildiğinin göstergesi olup bunu Küresel Güney ülkeleri arasında çok taraflı bir zeminde gerçekleştirmenin ilk gerçek girişimi niteliğindedir. (de Renzio & Seifert, 2014: 1862)

Afrika ülkeleri bağımsızlıklarını kazanmaya başladıkça ve Latin Amerika ülkelerinin de bu bağımsızlıkları tanımaya başlaması ile ilişkiler diplomatik bir zeminde gelişmeye başlamıştır (Daban, 2022: 32-33). Soğuk Savaşın bitimine kadar Küba, Kolombiya ve Arjantin, Chávez'in 1999'da seçilmesi ile de Venezuela Bağlantısızlar

Hareketi içerisinde Güney'in dayanışması için oldukça önemli rol üstlenmişlerdir. (de Souza Neto, 2018: 211) Soğuk Savaş sonrası dönemde bazı Latin Amerika ülkelerinin Afrika ile olan ilişkilerinin yoğunluğunun azaldığı söylenebilir. Arjantin, 1991 yılında Bağlantısızlar Hareketi'nden ayrılmıştır. Meksika da 1994 yılında OECD üyesi olması ile birlikte G-77'den ayrılmıştır. Farklı platformlarda Afrika ile ilişkilerini geliştirmek üzere fırsat elde edebilecekken bu şekilde Afrika ile olan ilişkilerinin yoğunluğunu azaltmışlardır. Bu durumun altında elbette ki 1990'lı yıllarda bu ülkelerin ekonomik kriz etkisinde olmaları, kaynaklarını daha seçici şekilde kullanma üzerine şekillenen politikaları ve bölgesel entegrasyonu geliştirmeye yönelik daha fazla çaba sarf etmeleri yatmaktadır. (de Souza Neto, 2018: 211) Soğuk Savaş'ın bitişi bu anlamda bir kırılma noktası niteliğindedir. Latin Amerika ülkelerinin Kuzey ülkeleri olan ilişkilerinin yoğunluğu tarihsel süreçte değişkenlik gösterse de her daim bağımsız bir dış politika çizgisi arayışında olmuşlardır. 90'li yılların sonuna doğru değişen uluslararası konjonktür ile birlikte bölgede ilerici hükümetlerin de başa gelmesiyle birlikte Latin Amerika ülkeleri Afrika ile özellikle ekonomik anlamda ilişkileri geliştirmeye başlamışlardır. (Molinari, Mena, & Ghiglione, 2022: 2092) 20. yy. sonuna doğru yeniden şekillenen bu ilişkiler aslında günümüz Latin Amerika- Afrika ilişkilerinin temelini atmıştır. Zira ilişkileri çeşitlendirmek, ekonomik ve siyasi çıkarlar için Küresel Güney ülkeleri ile bağlantıları güçlendirmek stratejisinden hareket edilmiştir. 1999 yılında Venezuela'da Chávez'in, 2003 yılında Brezilya'da Lula da Silva'nın ve yine 2003 yılında Arjantin'de Nestor Kirchner'in başa gelmesiyle birlikte bu yeni stratejinin uygulamaları görülmeye başlanmıştır. (de Souza Neto, 2018: 211)

2. Devletler Arası Düzeyde İlişkiler

Latin Amerika ve Afrika kıtası arasında gelişen iki taraflı ilişkilere ve iş birliği faaliyetlerine bakıldığında ilişkilerin başlangıcının dayandırılabilceği birkaç siyasi alan tanımlamak mümkündür. Öncelikli olarak yeni bağımsızlığını kazanan ülkeleri tanımak devletlerarası düzeydeki ilişkilerin ilk adımıdır. Devletlerin birbirini tanımalarının ardından ilgili ülkelerde diplomatik misyonların açılması, zamanla sayılarının artırılması ya da azaltılması ve hatta bu diplomatik misyonların kapatılması da ilişkilerin seyrini ve yoğunluğunu gösterebilen bir diğer alandır. Bu bölümde Afrika ülkeleri ile ikili ilişkiler geliştiren ve kökenleri ilk Latin Amerika-Afrika temaslarına dayanan ülkelerin Afrika kıtasına bakışı ve kıta ile olan ilişkileri ele alınacaktır. Arjantin'in öncelikleri arasında olmasa da Kuzey Afrika bölgesi ve Güney Afrika ile ikili ilişkilerini ve ticari ilişkilerini geliştirdiği; Brezilya'nın daha ziyade kültürel ve diplomatik çerçevede ilişkileri geliştirdiği; Venezuela'nın Güney-Güney iş birliği çerçevesinde hareket ettiği ve petrol diplomasisine yoğunlaştığı, Küba'nın ise ideolojiyi ve teknik iş birliğini önemseydiği ikili ilişkilerde dikkate değer hususlardır. (Lechini, 2010: 131) Latin Amerika'nın Afrika'daki varlığını ve yoğunlaşan ilişkilerin denklemini açıklarken her ne kadar ilişkileri derinleştirme yönünde bir eğilim olsa da büyükelçiliklerin açılmamasının nedenleri arasında finansal yetersizliklerin olduğunu söylemek mümkündür ve Kosta Rika bu durumun

bir örneğidir. Benzer şekilde Meksika 2008 yılında açtığı Angola Büyükelçiliğini finansal kısıtlar sebebiyle 2009 yılında kapatmak zorunda kalmıştır. İki bölge arasındaki hava yolu ulaşımını doğrudan sağlayan uçuşların azlığı da coğrafi uzaklık sebebiyle ilişkilerin gelişmesinde bir engel teşkil etmektedir. (de Souza Neto, 2018: 219) Devletlerarası düzeyde gelişen ikili ilişkiler zaman zaman dalgalı bir şekilde seyretse de ilişkilerin daha karmaşık ve bağımlı hale gelmesiyle birlikte diğer yandan da çok taraflı ilişkiler de gelişmektedir. Bölge ülkelerinin gelişmişlik düzeylerindeki farklılıklar, kendi iç siyasetlerinde ve ekonomilerinde yaşadıkları sorunlar ve ikili ilişkilerin yoğunluğunu zaman zaman düşürebiliyorken bu süreç ilişkiler çok taraflı bir zeminde de sürdürülmeye devam etmektedir. Bu nedenle iki taraflı ve çok taraflı ilişkiler eş zamanlı seyretmemektedir.

2.1. Küba'nın Afrika ile İlişkileri

ABD karşıtı bir dış politika çizgisi belirlemenin ve bunu hem Latin Amerika'daki hem de farklı coğrafyalardaki varlığını güçlendirmek adına gerçekleştirmenin en belirgin örneği Küba'nın Afrika'daki varlığı olmuştur. (Tulchin, 2016: 11) Küba'nın kıta ile olan ilk iletişimi Cezayir ile onların bağımsızlık mücadeleleri için sivil ve askeri destek göndermesi ile başlamıştır. (Glejeses, 1996: 160) Küba- Afrika ilişkilerini Soğuk Savaş dönemi üzerinden inceleyen bir çalışmada Küba'nın politikası şu şekilde yansıtılmıştır: ilişkilerin temelinde materyal çıkarlar bulunmamakta ve bu da ilişkileri istikrarlı ve Afrika'nın koşullarına adapte olmuş hale getirmektedir. İş birliği faaliyetleri ve destekler Küba'nın Afrika'ya herhangi bir politikasını dikte ettirme çabası içermemektedir. Ayrıca Küba, bölgeye doktorlar göndererek kendi kapasitelerini artırmaları yönünde destekte bulunmuştur. Bunu pekiştirecek şekilde sonrasında da öğretmenler gönderilerek Afrika'daki okullarda öğrencilerin daha kaliteli eğitim almaları sağlanmaya çalışılmıştır. (Gonzales, 2000) 1970'li yıllardaki Soğuk Savaş ortamı ideolojik olarak Küba'nın Afrika'da askeri gücünü doğrudan kullanmasına izin vermekte idi; fakat bu durum sonrasında değişmeye başladı. Sovyet etkisi sebebiyle Angola ve Etiyopya başarıya ulaşmadan bölgeden çekilmek zorunda kalan Küba bölgesindeki diğer özgürlük hareketleri ve kurulan demokrasiler karşısında da kendi kurguladığı politikanın dışında bir Afrika ile karşı karşıya kaldı. Afrika Boynuzu'na müdahale edebilmiş olan Küba'nın etkisi Etiyopya'daki devrim ile birlikte iyiden iyi azalmıştır ve bu koşullar altında Küba'nın bölgede kalıcı olabileceğini gösteren bir durum kalmamıştır. (Aguila, 1996: 92) Küba'nın Afrika ile olan ilişkilerindeki bir diğer belirleyici faktör ise BM Genel Kurulu'ndaki oy verme davranışlarıdır. Küba, Afrika ülkelerinin kendi lehine oy kullanması sayesinde ABD'nin yapacağı birçok ambargodan kurtulmuştur. Sadece 2010 yılından 2018'e kadar yedi ilke karar alan Afrika Birliği (AU) bu kararlarında ABD'nin Küba'ya uyguladığı ambargoları eleştirmiştir. (Prensa Latina, 2017)

Güney Afrika, Transatlantik ile birçok kıyı Afrika ülkesinden çok daha az bağına sahiptir. Buna rağmen Karayipler ile olan ilişkileri güçlendirmek için özellikle

Karayıpler Ekonomik Topluluğu (CARICOM) ve Kuba ile en proaktif politikalar izleyen de Güney Afrika olmuştur. (Kornegay & Landsberg, 2009: 187)

2.2. Arjantin'in Afrika ile İlişkileri

Lechini, alışmasında Arjantin için Afrika ile olan ilişkilerinin düşük öncelikli olduğunu ve bu ilişkilerin “dürtüsel politika” hamleleri olarak nitelendirilebileceğini vurgulamıştır. Büyükelçilik açmak, siyasi ve ekonomik misyonlar kurmak, iki taraflı anlaşmalar imzalamak ve özel aktörler ile şekillenen ticari ilişkiler tesis etmek dürtüsel politikalar olarak nitelendirilebilir. (Lechini, 2010: 132)

Arjantin 1979'da Afrika Kalkınma Fonu'na (ADF) ve 1985'te de Afrika Kalkınma Bankası'na (AfDB) üye olmuştur. Taraflar arasında üyelik dışında bir anlaşma imzalanmamıştır. (African Development Bank Group) İlişkilerin tarihsel süreç içerisindeki seyrine bakıldığında 1980'li yıllarda Bağlantısızlar Hareketi çerçevesinde Afrika ile ilişkilerin arttığı görülmüş olup iki taraflı ve çok taraflı zeminde yürütölen ilişkilerin hem ticari ilişkileri artıracığı hem de Güney- Güney İşbirliği'ni güçlendireceği vurgulanmıştır. (Lechini, 2010: 133) Raúl Alfonsín Hükümeti, 1986 yılında Güney Afrika ile diplomatik ilişkileri sonlandırmıştır ve sonrasında iktidara gelen Menem 1991'de ilişkileri yeniden inşa ederek 1995 yılında Güney Afrika'yı ziyaret etmiştir. (Lechini & Marchetti, 2021: 238) 1990'lı yıllarda ise bütçe kısıtlamaları gerekçesi ile Afrika'da bulunan Arjantin Büyükelçilikleri kapanmaya başlamıştır. 2002 yılında Eduardo Duhalde yönetime geçtiğinde ölkede istikrar nispeten elde edilmiştir ve farklı kıtaların dâhil olduğu bir dış politika çizgisine yönelim başlamıştır. (Lechini, 2010: 133) 1995 yılında Carlos Saul Menem'in Afrika ve Güney Afrika'ya gerçekleştirdiği ziyaretlerin ardından 2012 yılında Kirchner Devlet Başkanı sıfatıyla Angola'ya ziyarette bulunmuştur. (de Souza Neto, 2018: 211) 2002 yılından itibaren hem Cristina Kirchner hem de Nestor Kirchner dönemlerinde Afrika'da sayıları oldukça artan elçilikler hem önceki başkanlardan farklı bir politika izlendiğinin hem de başta Sahra-Altı Afrika olmak üzere Afrika kıtası ile ekonomik ve siyasi ilişkilerin geliştirilmek istendiğinin göstergesidir. Özellikle Angola ve Mozambik'te açılan büyükelçilikler bölge ile olan ticari ilişkilerin de önemini vurgular niteliktedir. (de Souza Neto, 2018: 212) 2003 yılında Arjantin'de Kirchner başa geldiğinde ise Güney- Güney iş birliği kalkınmayı ve bağımsızlığı sağlamak adına çok taraflı bir zemin olarak görülmüştür. (Lechini, 2010: 133) 2007 yılında Arjantin- Güney Afrika İki Uluslu Komisyonu (BICSAA) oluşturulmuştur. 2008 yılında bu oluşum Buenos Aires'te yeniden toplanmıştır. Bu oluşum, ilişkileri artırma çabasının somut bir adımı niteliğindedir. (Lechini, 2011: 234) 2008 yılındaki kriz ile birlikte Arjantin'in önceliklerinin değişmesi ve kaynaklarının daha kısıtlı hale gelmesi ile Güney Afrika ile olan ticaret hacmi düşmüştür. (Lechini & Marchetti, 2021: 244) İki taraflı zeminde yürütölen ilişkilerin durgunlaştığı bu dönemde Arjantin çok taraflı zeminde Afrika'daki etkisini ve varlığını devam ettirmiştir.

2.3. Venezuela'nın Afrika ile İlişkileri

Venezuela'nın Afrika ülkeleri ile ilişkilerinin başlangıcı 1950'li yıllara uzanmaktadır. Karakas, ilk diplomatik ilişkilerini Etiyopya ve Mısır ile kurmuştur. Güney Afrika ile diplomatik ilişkilerin tesis edilmesi ise 1993 yılının başında gerçekleşmiştir. Venezuela, Chávez iktidara gelene kadar “Güney ile mesafeli olma ve ABD ile yakın ilişkiler geliştirme” politikası ile hareket etmiştir. (Bolívar, 2008)

Latin Amerika bölgesinde Afrika kökenli halkların varlığı ve Afrika mirası, 1988 yılında iktidara gelen Chávez'in kendi politika çizgisini belirlemesinde oldukça etkili olmuştur. Çok kutuplu bir uluslararası sistem anlayışı içerisinde olan Chávez, Afrika ülkelerini de anti-emperyalizm için birer müttefik olarak görmekte idi. Chávez, 2005'te Afrika için Dış İlişkiler Bakan Yardımcılığını kurmuş ve sonrasında da “Afrika için Gündem” adıyla Afrika ülkeleri ile olan ilişkileri yeniden dizayn etmiştir. Bu gündem, kıtada diplomatik temsili artırmayı, bölgesel ve bölge-altı kuruluşlarla iş birliği ve entegrasyon ilişkileri kurmayı, üst düzey ziyaretleri artırmayı ve anlaşmalar imzalamayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte petrol ihraç eden bir ülke olarak petro diplomasi ile enerji kaynaklarını kullanarak uluslararası arenada hareket kabiliyetini artırmayı da amaçlamıştır. (Lechini, 2010: 133) Chávez, Afrika topraklarına ziyarette bulunan Venezuelalı ilk başkan olma sıfatını taşımaktadır. 2006'da Angola, Mali ve Benin; 2008'de Güney Afrika ve 2009'da da Libya ve Cezayir'e ziyaretlerde bulunan Chávez, potansiyel müttefiklerle siyasi bağları güçlendirmeye çalışmış, petrol diplomasisini geliştirmiş ve iki taraflı ticareti ve iş birliğini artıran görüşmelere imza atmıştır. (Lechini, 2010: 134) 2008 yılında Güney Afrika'yı ziyaret eden Chávez Güney- Güney İşbirliğini tesis etmiş ve üç enerji anlaşması ile birlikte bir de iş birliği anlaşması ile ziyaretini sonuçlandırmıştır. Bu kapsamda Güney Afrika Petrol Şirketi (PetroSA) ve Venezuela Petrol Şirketi (Petróleos de Venezuela) Orinoco Kuşağı'ndaki keşifler için birlikte çalışmaya karar vermişlerdir. (Lechini & Marchetti, 2021: 242) Venezuela, ülkenin uluslararası ilişkilerini çeşitlendirmek ve çok kutuplu ve hegemonya karşıtı iş birliklerinin olduğu denklemde etkin olabilmek için politikalar geliştirmiştir. Bu sebeple 2010'lu yılların başında Afrika öncelik haline gelmiş ve Batılı olmayan bazı ülkeler de Venezuela dış politikasında yer bulmuştur. Fransa ve İspanya gibi bazı Avrupa ülkeleri de ihmal edilmemiş olup İngiltere ile de ticari faaliyetlere devam edilmiştir. (Raby, 2011: 173) Chávez'e kadar sadece sekiz olan büyükelçilik sayısı hızlıca artmıştır. Bu da bölge ile daha da çeşitlenmiş ilişkilerin kurulmasına yardımcı olmuştur. Her ne kadar Venezuela tarafından oldukça aktif bir politika yürütülse de Afrika ülkeleri henüz buna tam olarak karşılık verebilecek durumda olamamıştır. Öyle ki Chávez'in başkanlığı boyunca herhangi bir Afrika ülkesinin devlet başkanı ülkeyi ziyaret etmemiştir. (Brun, 2018) Venezuela tarafından Afrika'da gerçekleştirilen Güney- Güney iş birliği faaliyetlerini sadece petrol diplomasisinin uygulanması olarak nitelendirmek ideolojik ve kültürel bakış açılarını ihmal etmek anlamına gelmektedir. Afrikalı çocukların temel eğitimlerine odaklanan “*Be the Godfather of an African School*” adlı plan Güney- Güney iş birliğinin diğer

bakışını yansıtmaktadır. Bunu müteakiben Venezuela'daki birçok üniversitede Ulusal Afrika Kürsüleri oluşturulmuştur. 2007 yılından bu yana da farklı dönemlerde Afrikalı halklarının kültürlerinin sergilendiği Kültürel Festivaller hayata geçirilmektedir. (Lechini, 2010: 134) Venezuela, bölge ile ikili ilişkilerini üst düzeylere taşıırken aynı zamanda çok taraflı platformlarda da aktif bir şekilde rol oynamaya devam etmiştir.

2.4. Brezilya'nın Afrika ile İlişkileri

Brezilya'nın bağımsızlık müzakereleri süresince Afrika'daki Portekiz kolonileri ile iletişime geçmek Portekiz tarafından bizzat yasaklanmıştı. Sömürgecilik tarihinden bu yana biriken Afrika mirası yadsınamazdır. Etnik çeşitlilik, kültürel farklılıklar ve dil açısından mümkün olduğunca muhafaza edilmeye çalışılan bu miras için siyasi iradeye ve siyasi kararlara da ihtiyaç duyulmuştur. 1960'lı yıllardan günümüze Brezilya'nın Afrika politikası Brezilya'nın küresel stratejisi olan "dünyaya entegre olma"nın bir parçasıdır. Brezilya- Afrika ilişkilerini belirleyen kararlar daha üst düzey karar alma mekanizmalarında verilmektedir. Akademisyenler tarafından belirlenen politikalar devamlılığı olan ve hükümetler değişse dahi değişmeyen niteliktedir. Son yıllarda Brezilya sınırları içerisinde yükseköğretime devam eden birçok uluslararası öğrenci bulunmaktadır ve bu öğrenciler de çoğunlukla Afrika'dan gelmektedirler. (Ress, 2019: 1)

Afrika kıtasında siyasi bağımsızlığını elde eden ilk ülke 1957 yılında Gana olmuştur (Elaigwu ve Mazrui, 1993: 458) ve 1960 yılında Brezilya ile diplomatik ilişkiler geliştirilmeye başlanmıştır. 1961'de Akra'da açılan büyükelçilik Brezilya'nın Sahra- Altı Afrika'daki ilk büyükelçiliği olmuştur. Angola 1975'te Portekiz'den bağımsızlığını kazandığında onu ilk tanıyan Brezilya olmuştur. (Ministry of Foreign Affairs- Brazil, 2024) Kasım 1983'te Brezilya Devlet Başkanı João Figueiredo Afrika ülkelerinden Cezayir, Capo Verde, Gine-Bisau, Nijerya ve Senegal'e ziyaretler gerçekleştirmiştir. (Brazil-Africa Relations: A Chronology, 2019) 1996 yılında da Başkan Fernando Henrique Cardoso Güney Afrika'yı ziyaret etmiştir. (Lechini & Marchetti, 2021: 238)

Afrika ülkelerinin Brezilya dış politikasındaki yeri oldukça önemlidir. Diplomatik ve ticari açılardan yüksek yoğunlukta olan ilişkiler Güney- Güney İş birliği ve ticarete pragmatik bakış açısı ile şekillenmiştir. Ticari partnerlerini artırmaya çalışan Brezilya için Afrika önemli bir aktördür. 1970'li yıllar Brezilya- Afrika ilişkilerinin Altın Çağı olarak nitelendirilmektedir. Kültür temelindeki yaklaşımlar ve kültürel diplomasi kavramı Afrika ülkelerini ilişkileri derinleştirme konusunda ikna etmek için yetersiz kalmıştır ve sonrasında bir dizi eyleme geçilmiştir. Yeni büyükelçilikler açılmış ve yüksek düzey misyon temsilcileri gönderilmiştir. Teknik ve akademik iş birliği de bu dönemde hızlanmıştır. Brezilya'nın Afrika ile olan ilişkilerinde iki temel motivasyon vardır: Güney ülkeleri arasındaki dayanışmayı artırmak ile dış ilişkilerini ve uluslararası iş birliği faaliyetlerini çeşitlendirme ihtiyacı. (Lechini, 2010: 135) Brezilya 1973'te ADF'ye ve 1982'de de AfDB'ye üye olmuştur. Brezilya

bilgi transferi, teknoloji, kalkınma becerileri, tarım, sağlık ve eğitim alanları için Banka üzerinden iş birliği faaliyetleri gerçekleştirmekte olup 2011 yılında Brezilya Hükümeti ve Banka Grubu arasında Güney- Güney İş birliği Güven Fonu kurabilmek adına bir anlaşma imzalanmıştır. (African Development Bank Group) 1990'lı yıllarla birlikte neo-liberal Ortodoks politikalar benimsenmiştir ve bölgeye daha fazla ilgi gösterilmeye başlanmıştır. 1970'lerdeki bakış açısı da yerini "stratejik ortaklık" a bırakmıştır. Bu sebeple birkaç ülke ve birkaç alanda yoğunlaşan ilişkiler daha seçici bir şekilde devam etmiştir. Var olan ticari potansiyeli güçlendirirken çok taraflı müzakerelerde işbirlikçi çabaların artması stratejik ortaklık mantığının iki ayağını oluşturmaktadır. Güney Afrika, Namibya, Angola, Mozambik, Cape Verde, Sao Tome'e Principe ve Nijerya ile de ikili anlaşmalar imzalanmıştır (Lechini, 2010: 136) 1970'li yıllardan ortalarından itibaren özellikle Brezilya'nın Afrika ile geliştirdiği ilişkiler hem pratik hem de akademik düzlemde gelişmelere sebep olmuştur. Bir yandan Afrika ile olan ilişkiler gelişirken diğer yandan da petrol ihraç eden Arap ülkeleri ile de ilişkiler geliştirerek Brezilya, Latin Amerika bölgesinin dünyaya açılmasında öncü rolü üstlenmeye çalışmıştır. (Muñoz, 1996: 2) Brezilya'nın ekonomik ve diplomatik kaynaklarının Afrika için bir politika geliştirmeye uygun olmasının önemi de yadsınamazdır. Venezuela petrol ihraç eden Arap ülkeleri ile etkileşimi artırmaya çalışırken Brezilya'nın tercihi de Afrika ülkelerinden yana olmuştur. Her ne kadar Latin Amerika yer yer homojen politikalara sahip bir yapı gibi düşünülse de bölge ülkelerinin farklı alanlara yoğunlaşabildiği ve bu doğrultuda politikalar geliştirdiği görülmektedir. (Klaveren, 1996: 54)

2000'li yıllarda da Lula başa geldiğinde Brezilya Afrika'da oldukça aktif ve etkin bir politika izlemiştir. Ülke içerisindeki Afrika kökenlilerin taleplerine de karşılık vermiş olan Brezilya için Afrika kıtası dış politikasındaki bir öncelik haline gelmiştir. (Lechini, 2010: 137; Abdenur, 2018: 190) 2000'li yılların başından itibaren her ne kadar ticari açıdan çoğunlukla Brezilya'nın daha avantajlı olduğu bir sistem gelişse de Afrika ile olan ilişkiler kalkınma iş birliği, yeni siyasi ve diplomatik bağlantılar, askeri anlaşmalar ekseninde ilerlemiştir. Hatta Afrika, özellikle Çin karşısında, Brezilya'nın bir rekabet alanı durumuna gelmiştir (Abdenur, China in Africa, Viewed from Brazil, 2015: 263).

BRICS Forumu'nun lideri olan Brezilya ile Güney Afrika arasındaki ilişkiler 2010 yılında Güney Afrika'nın da bu gruba dahil olması ile daha da gelişmiştir. Bu ülkeler her ne kadar fazla ortak özellik taşımasa da Lula'nın Küresel Güney arasındaki ilişkileri iş birliği yoluyla güçlendirme hedefi bu ülkeleri 2009 yılından itibaren her yıl düzenli olarak bir araya getirmektedir. (Crandall, 2018: 137) Bununla birlikte 2014 yılından itibaren özellikle iç siyasetteki ekonomik ve siyasi faktörler sebebiyle Brezilya- Afrika ilişkilerinin düşüşe geçtiğini söylemek mümkündür. (Abdenur, 2018: 189) Fakat bu dönemde de Lula, başkanlık dönemi sonlanmış olmasına rağmen Afrika'ya olan ziyaretlerine devam etmiştir. (de Souza Neto, 2018: 215) Brezilya'nın Afrika kıtasındaki varlığının etkinliği tarihsel olarak eskilere dayanmaktadır.

Brezilya'nın hem Latin Amerika'nın bölgesel gücü olma misyonu hem de Güney'in lideri olma hedefi Brezilya'nın Afrika kıtasına verdiği önemi daha artırmasına ve somutlaştırmasına sebep olmuştur.

2.5. Meksika'nın Afrika ile İlişkileri

Latin Amerika ülkelerinin Afrika kıtasına gerçekleştirdiği üst düzey ziyaretler Soğuk Savaş döneminde ilişkileri şekillendiren unsurlardan biridir. İlk defa bir Meksika Devlet Başkanı 1975 yılında Afrika'ya ziyaret gerçekleştirmiştir. Dönemin Başkanı Luis Echeverría Senegal, Tanzanya, Etiyopya ve Mısır'ı ziyaret etmiştir. Bu ziyaretler esnasında ülkelerin liderleri ile çok sektörlü iş birliği görüşmeleri yapmıştır. Başkanlık döneminin bittiği 1976 yılında ise birçok Afrikalı öğrenciye üniversitelerde ve teknik okullarda eğitim görmeleri için burs verilmiştir. (Mballa, 2009: 80)

Meksika, Afrika ile olan ilişkilerini geliştirmeyi "Afrika'ya Yakınlaşma Stratejisi" üzerinden yürütmektedir. Aralık 2006- Kasım 2012 arasında Felipe Calderón döneminde uygulanmaya başlanan bu planın içeriği ise Afrika ülkeleri ile iletişimi artırırken başka bir bölge ile de uzmanlaşmaya gidilmesi üzerinden şekillenmiştir. (de Souza Neto, 2018: 212) Bununla birlikte önceki dönem ilişkilerine ve politikalarına bakıldığında 1995-2000 yılları arasındaki ulusal kalkınma planında Afrika ile ilgili kısımlar yer alırken 2001-2006 arasındaki ulusal kalkınma planında yer almamaktadır. (Varela, 2008: 422) Sonrasındaki stratejiler de incelendiğinde Meksika'nın dış politika gündeminde Afrika ile olan ilişkilerin belirgin bir noktaya ve net bir düzleme oturtulmadığı görülmektedir. (de Souza Neto, 2018: 213) Meksika'da 2006 yılı Mayıs'ında bir hafta "Afrika Haftası" ilan edilmiştir ve Afrika kültürü ülke genelinde sergilenmiştir. 2007 ve 2008 yılında gerçekleştirilen "Afrika Haftası"nda ise Meksika-Afrika ülkeleri Teknik İş birliği Fuarı da eklenmiş olup bilim ve teknoloji, bilgi alışverişi, deneyimler, yenilikler ve ülkelerin ulusal kapasitelerinin güçlendirilmesi adına çalışmalar bu fuarların çalışma alanı olmuştur. (Mballa, 2009: 81) 2010 yılında da Şili'de sivil toplumun organize etmesi ile "Afrika Haftası" kutlanmıştır. (de Souza Neto, 2018: 234)

3. Çok Tarafılık Ekseninde Latin Amerika'nın Afrika ile İlişkileri

Latin Amerika ve Afrika ülkeleri arasındaki ilişkiler her zaman iki taraflı ilişkiler ile şekillenmemektedir. Birkaç ülke bir araya gelerek platformlar oluşturabilmekte veya Latin Amerika ülkelerinin Afrika'da varlıkları üye- gözlemci üye sıfatıyla Afrika temelli oluşumlar üzerinden şekillenebilmektedir. Somut platformların sayısının özellikle 20.yy. in sonuna doğru artması ve bölgesel iş birliği mekanizmalarının farklı bölgelerle de iş birliği yapma çabası esas itibarıyla çok taraflı zemindeki ilişkilerin doğasını daha da karmaşık hale getirmiştir. Latin Amerika'dan Afrika'ya bakıldığında Afrika kıtasında kurulan bu oluşumlara dâhil olmak öncelikle Güney-Güney iş birliğinin bir parçası olmak felsefesinden hareket edilerek birçok ülkenin gündeminde olan hedeflerdendir. Bununla birlikte bazı Afrika ve Latin Amerika

ülkelerinin dâhil olduğu bölgeler arası platformlar da ilişkilerin geliştirilmesi ve iş birliklerinin artırılması noktasında oldukça dikkate değerdir. Güney- Güney İş birliği, işbirlikçilik temelinde bir farkındalık yaratmak için önemli bir zemindir. Çok bölgesi, çok taraflı ve iki taraflı iş birliklerini içeren bu zeminde özellikle G20 ve NAMA-11 gibi oluşumlarda Latin Amerika ve Afrika ülkeleri aynı pozisyonu almaktadırlar. (Lechini, 2010: 131)

Latin Amerika Enerji Kuruluşu (Latin American Energy Organization- OLADE), bölge ülkelerinin üye olduğu hükümetler arası iş birliği, koordinasyon ve teknik dayanışma mekanizmasıdır. 1973 yılında oluşturulmuştur ve bölge dışı tek üyesi daimi gözlemci sıfatıyla 2001 yılında Cezayir olmuştur. (OLADE) Cezayir özellikle yenilenebilir enerji konularında Latin Amerika bölgesinin üst tecrübesinden bu yol ile faydalanabilmektedir.

Güney Afrika Kalkınma Toplumu (Southern Africa Development Community- SADC), 1980 yılında Güney Afrika Kalkınma Koordinasyonu Konferansı olarak kurulmuş ve 1992 yılında SADC adını almıştır. On altı üyesi olan bu gruptaki ülkelerle bir seviyede ilişki kurmuş olan Latin Amerika ülkesi ise Brezilya olmuştur. SADC ülkeleri, Brezilya'nın Afrika kıtasında mallarını satabilmesi ve pazara girebilmesi için önemli bir fırsattır. (Lechini, 2010: 136) (Southern African Development Community (SADC), 2024) 1986 yılında kurulan **Cairns Grubu**, çok taraflı ticaret anlaşmalarında tarımla ilgili olan kısımlara öncelik verilmesini hedefleyen bir grup olarak kurulmuştur. Tarımsal alanda adil ticaaret uygulamalarını benimseyen ve farklı kıtalardan yirmi ülkenin olduğu bu grupta Latin Amerika'dan Arjantin, Brezilya, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Meksika,Paraguay, Uruguay, Peru, Guatemala var iken Afrika kıtasından sadece Güney Afrika bu gruba dahildir. (WTO, Groups in the Negotiations)

Özellikle Brezilya'nın aktif olduğu bir diğer oluşum da **Portekizce Konuşan Ülkeler Topluluğu (Community of Portuguese Language Countries- CPLP)**'dur. (the United Nations- Office of the Special Adviser on Africa, 2004) 1996 yılında oluşan bu topluluğa üye olmak farklı statülerde olabilmektedir: ortak gözlemci ve danışma gözlemcisi. Uruguay, Arjantin, Şili, Peru ve Paraguay Latin Amerika bölgesinden üye olan ortak gözlemcilerdir. (Ministério das Relações Exteriores, 2024) 2001 yılında hayata geçirilen **Afrika'nın Kalkınması için Yeni Ortaklık (New Partnership for Africa's Development- NEPAD)** çerçevesinde belirlenmiş öncelikli alanlar siyasal yönetim, barış ve güvenlik, enerji ve teknoloji altyapısı, pazara giriş, tarım, sağlık ve eğitim alanlarında insan kaynağı gelişimi ve çevre olarak belirlenmiştir. Arjantin, Bolivya, El Salvador, Honduras, Paraguay, Peru ve Uruguay Afrika'daki Barışı Koruma Misyonlarında görev almıştır (the United Nations- Office of the Special Adviser on Africa, 2004: 2)

Çok taraflı iş birliği mekanizmalarından biri olan ve Afrika bölgesinin dünyanın geri kalanı ile ekonomik, siyasi, kültürel ilişkilerini geliştirebilmesi için oldukça önemli işlev gören oluşum ise **Afrika Birliği (African Union- AU)**'dir. Afrika'nın çok

tarafli platformlar ile uluslararası entegrasyon sağlama çabası dikkate değerdir. AU, kurulduğu yıl olan 2002'den bu yana küresel kuruluşlar, finansal kurumlar ve diğer aktörlerle etkileşimde olarak temel kurumsal bir platform işlevi görmektedir. Nitekim bu çabaların karşılığı olarak da AU, en büyük ekonomilerin yanında bir yer edinmekte ve G20'de daimi üye olarak yer almaktadır. (Ordonez, 2023) Latin Amerika ülkelerinin bazılarının Afrika ile olan kurumsal ve/veya organik bağlarının da bir parçası olan AU, ilişkilerin geliştirilmesi adına oldukça önemli bir yapı işlevi görmektedir. Latin Amerika -AU ilişkilerine bakıldığında bu ilişkilerin hem bizatihi Latin Amerika'nın bazı ülkeleri üzerinden hem de bazı Latin Amerika kökenli oluşumlar üzerinden ilerlediğini görmek mümkündür. Bazı Latin Amerika ülkeleri için AU'da gözlemci statüsünde yer almak Afrika kıtası ile iş birliği ilişkilerini geliştirmek adına önemlidir. Küba, 2000 yılındaki AU toplantısında gözlemci olarak görev almış olup sonrasında iki taraf arasındaki iş birliğini artırmak amacıyla mutabakat zaptı imzalanmıştır. Sağlık, kadının güçlenmesi, sanat, kültür ve önemli uluslararası sorunlar ile ilgili iş birliğini ve dayanışmayı artırmak bu mutabakatın ana hedeflerinden olmuştur. (de Souza Neto, 2018: 220) 2005'te ise Brezilya AU'da gözlemci statüsünde yer almıştır ve aynı sene Meksika da AU'da daimi gözlemcilik statüsü elde etmiştir. (Brun E. , 2009: 29) Venezuela, her iki bölgenin de dâhil olduğu tüm toplantılara katılmıştır. 2005'ten bu yana AU'da gözlemci statüsü ile yer almaktadır. 2006 yılında Abuja'da gerçekleşen ilk Güney Amerika- Afrika Zirvesi'nde (ASA) yer alan Chávez, Venezuela'da Margarita Adaları'nda gerçekleşen ikinci zirveye de ev sahipliği yapmıştır (African Union). 2006 yılında gerçekleştirilen ilk Zirve'de Afrika- Güney Amerika İş birliği Forumu kurulmuştur. (African Union, 2019) Brasilia ve Doha'daki Arap- Güney Amerikalı Zirvelerine de katılmıştır. 2006 yılından bu yana on Afrika ülkesinin katıldığı Arap Ligi'nde de gözlemci statüsünde yer almaktadır. Meksika, içinde bulunduğumuz yüzyılda iki tarafli ve çok tarafli diyalog mekanizmalarını kullanarak yeni siyasi eylem alanları oluşturmaya çalışmaktadır. Ayrıca ticari bağlantıları güçlendirmek, yatırımları teşvik etmek ve karşılıklı anlayışı geliştirmek Meksika'nın Afrika için yeni hedeflerinden olmuştur. Bu stratejisinin bir parçası olarak da AU'nun Bakanlar Kurulu toplantılarına katılmaktadır ve Venezuela gibi 2005 yılından bu yana da AU'da gözlemci statüsünde yer almaktadır. (Mballa, 2009: 80)

IBSA Diyalog Forumu, Hindistan, Brezilya ve Güney Afrika'yı bir araya getirmiş ve 2003 yılında Brasilia Deklarasyonu ile hayata geçirilmiştir. Küresel ve bölgesel siyasi sorunların çözülmesi için bir dayanışma ve koordinasyon mekanizması işlevi gören IBSA, ayrıca üçlü iş birliği mekanizmalarının parçası olmaktadır ve çoğunlukla IBSA Fonu ile finanse edilen projeler yürütmektedir. Güney- Güney iş birliği bakış açısının yansımaları görülmektedir. Uzmanların ve eğitimlerin değişimi fikri de temel işleyiş mekanizmasıdır. Üç farklı kıtayı temsilen oluşumun kurucusu olan bu ülkelerin öncülüğünde iş birliği faaliyetleri yürütülmektedir. (India-Brazil- South Africa Forum)

BRICS, Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika'yı enformel bir

şekilde Rusya'nın öncülüğünde bir araya getirmiş olan bir oluşumdur. BM, G20, Bağlantısızlar Hareketi G-77 gibi öncü uluslararası kurum ve kuruluşların ilham veren üyeleri olan BRICS aynı zamanda kendi bölgelerinde bulunan kuruluşların da üyeleridirler. Bu ülkeler arasındaki iş birliği yıllık düzenlenen toplantıları da içermektedir. Ülke liderleri G20 Zirvelerinin oturum aralarında; ulusal güvenlikten sorumlu yüksek temsilciler ve dışişleri bakanları BM Genel Kurulu'nun oturum aralarında; ekonomi bakanları ve merkez bankası başkanları IMF ve WB'ın güz ve bahar toplantılarının oturum aralarında bir araya da gelmektedirler. (BRICS Portal) G20'de birçok Latin Amerika ülkesi yer alırken Afrika kıtasından Güney Afrika, Zimbabve, Nijerya, Tanzanya ve Mısır yer almaktadır. **G33** de tarımsal alanda bir araya gelen ve gelişmekte olan ülkelerin pazara sınırlı girişine esneklik getirmek için bir araya gelen bir koalisyonudur. **NAMA-II**'de de endüstriyel malların ticaretinde pazarın açıklığını kısıtlamaya yönelik olarak esneklik arayan gelişmekte olan ülkeler bir araya gelmişlerdir. **W52 Sponsorları** ise Dünya Ticaret Örgütü'nden 108 üyesi olan ve fikri mülkiyet haklarının korunması ve araştırılması üzerine çalışmalar yapmak için bir araya gelmiş bir gruptur. **G90**, Afrika, Güney Amerika, Karayipler ve Pasifik'teki en yoksul ülkelerin oluşturduğu, vatandaşlarının yaşamlarını iyileştirmek için birlikte çalışmak üzere bir araya gelinen bir anlaşmadır. Dünya piyasalarına karşı rekabet gücü de oldukça zayıf olan anlaşmaya taraf ülkeler bu güçlerini artırabilmek adına büyük güçlerden de imtiyazlı sübvansiyonlar talep etmektedirler. Dünya Ticaret Örgütü listesinde mevcut olan bir oluşumların hepsi ilgili ülkelerin uluslararası ticaretteki rekabet güçlerini farklı alanlarda da olsa artırmayı hedeflemektedir. (WTO, Groups in the Negotiations)

AU ve 2011 yılında kurulan **Latin Amerika ve Karayip Devletleri Topluluğu'nun (The Community of Latin American and Caribbean States- CELAC)** birbiri ile eşgüdüm içerisinde hareket etmesi gereken bir konu ise her iki bölgede de Çin'in artan varlığıdır. Proaktif politikalarla ve Güney- Güney'in lideri olabilme motivasyonu ile hareket eden Çin, ayrı ayrı her iki bölgede de birçok forum oluşturmuş, dayanışma mekanizmaları geliştirmiş ve varlığını artırmaya devam etmiştir. Bu noktada Latin Amerika ve Karayipler ile Afrika kendi içlerinde bir harmoni sağlamak adına özellikle sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları ile işleyen bir mekanizma geliştirmeli, bölgesel sorunlardan çıkardıkları dersleri birbiri ile paylaşmalıdırlar. Çin'in evrensel ve holistik politikalarına karşı benzer bir duruş sergilemek her iki bölge için de daha faydacı bir duruş olacaktır. (Nantulya & Lazarus, 2024)

Güney Afrika Gümrük Birliği (Southern African Customs Union- SACU) ve **Güney Amerika Ortak Pazarı (Mercado Común del Sur – MERCOSUR)** arasında imzalanan anlaşmalar ticari iş birliği faaliyetleri için önemlidir. 2000 yılında MERCOSUR ülkeleri Güney Afrika ile bir serbest ticaret bölgesi oluşturmak için çerçeve anlaşma imzalamışlardır. (Gomes Saraiva, 2011: 58) 2004, 2008 ve 2009 yıllarında da MERCOSUR ve SACU arasında tercihli ticaret anlaşması imzalanmıştır. 2016 yılında da yürürlüğe girmiştir. (Organization of American States; Lechini, 2010:

138; Lechini & Marchetti, 2021: 239)

Güney Atlantik Barış ve İş Birliği Bölgesi (*South Atlantic Peace and Cooperation Zone-ZOPACAS*), 1986 yılında BM Genel Kurulu kararı ile kurulmuştur. Brezilya'nın girişimi ile oluşturulmuş olup genel merkezi de Brezilya'dadır. Batı ve Doğu arasındaki çatışmalardan uzak ve onlardan etkilenmeyecek bir barış bölgesi tesis edilmesi amaçlanmıştır. (Lechini, 2010: 136; ABC, 2024) Çok taraflılık zemininde Brezilya Güney Afrika'ya ayrı bir önem atfetmektedir. Cardoso döneminde Mercosur ve SACU arasında anlaşma imzalanmıştır. Sonrasında Mercosur ve Güney Afrika arasında serbest ticaret bölgesinin yaratılması için bir anlaşma projesi imzalanmıştır. İlişkiler bir süre hangi ürün kalemlerine ağırlık verileceğinin tespit edilememesinden ötürü durgunluk yaşamış ve 2009 yılında Mercosur ve SACU arasında Tercihli Ticaret Anlaşması imzalanmıştır. 2003 yılında Brasilia'da IBSA'nın oluşturulması ile ilişkiler üç taraflı stratejik bir zeminde de devam etmiştir. (Lechini, 2010) IBSA'nın deniz ve deniz güvenliği düzenlemeleri ise Güney Atlantik'e daha çok vurgu yapmaktadır ve oluşumun Latin Amerika vurgusu daha baskındır. Zira bu oluşum aynı zamanda Latin Amerika'nın ABD karşısındaki tavrını da sergilemektedir. IBSAMAR çerçevesinde kurulan Güney Afrika- Brezilya- Hindistan arasındaki denizcilik iş birliğinin kapsamı Angola ve Nijerya'yı içerisine alacak şekilde genişletilebileceği düşünülmektedir. (Kornegay & Landsberg, 2009: 179)

Dubai'de gerçekleştirilen **EXPO 2020**'de AU, Arjantin ve Meksika tarım, gıda güvenliği ve iklim değişikliği konularında iş birliği içerisinde çalışmışlardır. Hâlihazırda bu konularda çalıştıkları projeler ile ilgili bilgi paylaşımı yapmışlardır. Özellikle bu temaları cinsiyet temelli de ele alan ülkelerin sağladığı stratejik tartışma ortamı ve fuarda bu alanlardaki itici güç olmaları özellikle Afrika'nın iş yapma alanında dışarıya açılmaya oldukça hazır olduğunu gösterir nitelikte olmuştur. (AU Information & Communication Directorate, 2022)

İki bölge arasında üçlü iş birliği mekanizmaları gelişmektedir. AB tarafından fonlanan ve Avrupa, Afrika ve Latin Amerika arasında sağlık alanında oluşan eşitsizlikleri gidermek adına gerçekleştirilen iş birliği faaliyetlerini kapsayan **MASCOT** hassas gruplar üzerinde çalışmıştır. 2011 yılında başlamış ve 2014 yılında sonlanmıştır. Güney-Güney iş birliği ile birlikte Kuzey- Güney iş birliği faaliyetlerini de önemseyen bir bakış açısı ile hayata geçirilen bu projede projeye dâhil olan ülkelere özgü stratejilerin uygulanmasına da dikkat edilmiştir. (CORDIS-EU, MASCOT) Avrupa Birliği tarafından fonlanan bir diğer mekanizma olan, gönüllü iş birliği anlaşmalarının müzakere edilmesi uygulanması yönünde destek sağlayan **VPAAfrica-Latin America** özellikle orman hukukunun yönetimi ve iki bölge arasındaki ticari faaliyetlere yoğunlaşmaktadır. Bu oluşuma dâhil olan ülkeler Kamerun, Orta Afrika Cumhuriyeti, Côte d'Ivoire, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Gabon, Gana, Guyana, Honduras, Liberya ve Kongo Cumhuriyeti'dir. Ormanın yönetimi için oluşturulan bu mekanizma 2019 yılında hayata geçirilmiştir. (VPAAfrica-Latin America)

Sonuç

Latin Amerika ve Afrika ülkeleri farklı tarihlerde benzer süreçlerden geçmiş olup bağımsızlıklarını kazandıkları andan itibaren kendi bölgeleri dışındaki bölgelerle ve ülkelerle ilişkilerini geliştirmeyi de dış politikalarının bir parçası haline getirmişlerdir. Bölgesel iş birlikleri ve bölgesel entegrasyon çabaları bölge ülkelerinin öncelikli hedefi olsa da uzun vadede küresel sistemde etkin birer aktör olma hedefi sadece kendi bölgeleri içinde değil küresel düzlemde de etkin olmalarını zorunlu hale getirmiştir. İki bölge arasındaki ilişkilerin gelişmesinin bu gereklilikten yola çıktığı düşünülse de ilişkilerin denklemini açıklamak için bu çıkış noktası yetersiz kalmaktadır.

Her iki bölgenin ülkelerinin de kolonyalizmden kurtularak bağımsızlıklarını kazanmaları ile birlikte yeni devletler ortaya çıkmıştır. Diplomatik ilişkilerin geliştirilmesinin ilk adımlarından biri yeni kurulan devletlerin birbirini tanınmasıdır. Latin Amerika'nın bağımsızlığını kazanan Afrika ülkelerini tanımaya başlamasıyla birlikte iki taraflı ilişkiler de gelişmeye başlamıştır. Diplomatik misyonların sayısı ve varlığı sadece iki bölge ülkeleri arasındaki siyasi ilişkilerden değil aynı zamanda ekonomik koşullardan da etkilenmektedir. Soğuk Savaş döneminde ikili ilişkilerin geliştirilmesi zor olsa da Afrika'ya daha ziyade ideolojik bir bakış açısıyla yaklaşan Küba, BM'de oy verme davranışını da önemsemiş ve ilişki kurduğu Afrika ülkelerinin kendisinin lehine oy kullanması ile birçok ABD ambargosundan kurtulmuştur. 2000'li yıllar bu anlamda Küba'nın hem ikili hem de çok taraflı ilişkilerini güçlü bir zemine oturttuğu bir dönemdir. Arjantin, Afrika ile olan ilişkileri başlangıçta düşük öncelikli olarak görse de geliştirilen ticari bağlantılar ve Güney- Güney iş birliği faaliyetleri Arjantin için bölgede varlığını devam ettirmek üzere bir motivasyon kaynağı olmuştur. Venezuela'da 1988 yılında Chávez'in başa gelmesiyle birlikte kıta ile olan ilişkilerin yoğunluğu oldukça artmıştır. İki taraflı ilişkiler Güney ülkeleri motivasyonu ile ilerletilmiştir. Öyle ki çoğu Afrika ülkesinin Venezuela'nın yoğun ilgisine karşılık verebilecek ekonomik ve siyasi gücü de yeterli olamamıştır. Brezilya ise Afrika kıtasına olan ilgisini her açıdan sistematik bir şekilde belli eden öncü bir aktördür. Hem bölgesel lider olma güdüsü hem de uluslararası sistemde etkin bir yer edinme motivasyonu ile Afrika'yı önemli bir politika alanı olarak görmektedir. Teknik iş birliği faaliyetlerinin ve ticari ilişkilerinin bölgede oldukça yoğun olması Brezilya'nın hem iki taraflı ilişkilerini hem de çok taraflı platformlardaki etkinliğini artırması için oldukça önemli bir itici güçtür. Ayrıca Afrika, Brezilya'nın dünyanın diğer ekonomileri ve güçleri ile karşı karşıya geldiği bir rekabet alanı olma özelliğine de sahiptir. Brezilya, Latin Amerika'nın ve Afrika'nın birlikte hareket ettiği çoğu çok taraflı platformun da öncü güçlerinden olması sebebiyle hem iki taraflı ilişkilerde hem de çok taraflı ilişkilerde Afrika için vazgeçilemez bir partner niteliğindedir. Bu durumdan farklı olarak Meksika'nın Afrika kıtası daha güvenli zeminde ve riskli olmayan alanlarda, özellikle teknik iş birlikleri konularında ilişkiler ve iş birliği kurduğunu söylemek mümkündür. İlişkilerin dalgalı seyri göz önünde bulundurulduğunda çok taraflılık zemininde Meksika- Afrika ilişkilerinin daha istikrarlı ilerlediği görülmektedir.

Bölgeler arası ve çok taraflı ilişkilere bakıldığında bu ilişkilerin itici gücünün Güney-Güney iş birliği felsefesi olduğu görölmektedir. Ülkeler her ne kadar günün koşullarına uygun olarak kendi çıkarlarını maksimize edecekleri politikalar uygulamaya çalışsalar da geliömekte olan ülkeler arasındaki dayanışma ve teknik iş birliği de ilişkilerin temel motivasyonlarındanır. Latin Amerika ülkeleri Afrika kıtasında oluşturulan bölgesel mekanizmalara dâhil olmayı önemsemiştir. AU, Afrika'nın ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkilerini dünyanın geri kalanı ile geliötmek ve kendi bölgesindeki koordinasyonu sağlamak adına oldukça önemli kıtasal bir kuruluştur. Çok taraflı platformlara dâhil olarak uluslararası entegrasyonu sağlamak adına yoğun bir işlev üstlenmiştir. Meksika, AU'da daimi gözlemci statüsü ile yer alırken Küba, Brezilya, Venezuela gözlemci olarak AU'da yer almışlardır. AU ve Latin Amerika ve Karayip Devletleri Topluluğu özellikle Çin'in bölgede artan nüfuzu karşısında birbirleri ile uyum içinde hareket etmelidirler. BRICS olarak anılan ülkeler de Güney- Güney iş birliği temelinde eşgüdömlü olarak çalışmaktadır. Her kıtanın en güçlü ülkeleri olarak nitelendirilebilecek ülkeler tarafından temsil edilen bu oluşum diğer çok taraflı iş birliği mekanizmaları ile birlikte çalışmaktadır. Latin Amerika ülkeleri Afrika'daki varlıklarını NEPAD'ın önceliklerini dikkate alarak sürdürmektedirler. BRICS'e benzer şekilde Hindistan, Brezilya ve Güney Afrika'yı bir araya getiren IBSA Diyalog Forumu, küresel ve bölgesel sorunların çözümünde öncü rolü üstlenmekle birlikte üçlü iş birliği mekanizmalarını da fonlayan bir işlev görmektedir. SACU ve Mercosur arasındaki anlaşmalar iki bölge arasındaki ticari iş birliği faaliyetleri açısından oldukça mühimdir. SADC ve CPLP, Brezilya'nın dâhil olduğu ve Afrika'daki varlığını pekiştiren oluşumlar olmuştur. ZOPACAS, Güney Atlantik'te güvenli ve barışçıl bir bölge oluşturma işlevi görüyorken IBSAMAR da denizlerde güvenliği sağlamak için çalışmalar yapmaktadır. Tüm bunlarla birlikte Latin Amerika ve Afrika ülkeleri özellikle tarımsal ürünler, fikri mülkiyet hakları ve sanayi ürünleri pazarları ile ilgili konularda Dünya Ticaret Örgütü bünyesinde ortak hareket etmektedirler ve birçok çok taraflı platformda yer almaktadırlar. Bağımsızlıklarını kazanan Afrika ülkelerinin tanınması ile başlayan diplomatik ilişkiler günümüze geldiğinde iki taraflı olmanın ötesine geçmiş ve çok taraflı platformlar aracılığı ile gittikçe derinleşmiştir. Uluslararası iş birliği faaliyetlerinin arttığı günümüz koşullarında salt ikili ilişkiler geliötmek ve bu ilişkilere yoğunlaşarak küresel iş birliği faaliyetlerinde uzak kalmak uluslararası sistemin işleyişine uygun hareket etmemek anlamına gelmektedir. Çalışmada incelenen örnek ülkelerde de göröldüğü üzere ikili ilişkilerin yoğunluğu zamanla azabilmekte ve böyle zamanlarda iş birliklerini tamamen ortadan kaldırmak yerine çok taraflı platformlar üzerinden ilişkilere devam edilebilmektedir. Özellikle geliömekte olan ülkeler çok taraflı platformlarda aktif rol almadıkları sürece küresel yönetişim faaliyetlerinden uzak kalacaklardır.

Bu çalışma, Latin Amerika'nın Afrika ile olan ilişkilerini seçili bir grup ülke üzerinden iki taraflılık zemininde ve seçili bir grup çok taraflı iş birliği mekanizmaları üzerinden de çok taraflılık zemininde ele alması, bu ilişkiler bütünü ile ilgili genel

bir çerçeve sunması bakımından literatüre katkı sağlamaktadır. Sonraki araştırmalar için bir başlangıç noktası oluşturabilecek bu çalışma ilişkilerin çok taraflı iş birliği mekanizmaları üzerinden daha da derinleşebileceği öngörüsünde bulunmaktadır. Bu sebeple sonraki çalışmalar seçili grup ülkelerin ve mekanizmaların değiştirilmesi, sadece kısıtlı sayıda aktöre odaklanılarak daha derinlemesine analiz yapılması şeklinde kurgulanabilir.

KAYNAKÇA

- ABC. *Brazilian Technical Cooperation*. Agencia Brasileira de Cooperaçao: <https://www.abc.gov.br/zopacas/default.aspx> (Erişim Tarihi: 02.10.2024).
- ABDENUR, A. E. (2015). China in Africa, Viewed from Brazil. *The Journal of Asian Studies*, 74(2), 257- 267. doi:10. 1017/S002191 1815000583
- ABDENUR, A. E. (2018). Brazil-Africa Relations: From Boom to Bust? D. Nagar, & C. Mutasa içinde, *Africa and the World- Bilateral and Multilateral International Diplomacy* (s. 189-208). Palgrave Macmillan Cham. doi:10.1007/978-3-319-62590-4
- AFRICAN DEVELOPMENT BANK GROUP. *Non-Regional Member Countries*. African Development Bank Group: <https://www.afdb.org/en/countries/non-regional-member-countries> (Erişim Tarihi: 11.09.2024).
- AFRICAN UNION. (2019, Feb). *Africa- South America Partnership*. African Union: <https://www.aui.africa/wp-content/uploads/2019/02/Africa-South-America-Partnership.pdf> (Erişim Tarihi: 17.09.2024).
- AFRICAN UNION. *Africa - South America*. African Union: https://au.int/en/partnerships/africa_southamerica (Erişim Tarihi: 29.09.2024).
- AGUILA, J. M. (1996). Cuba Adapts to a Brave New World. H. Muñoz, & J. S. Tulchin içinde, *Latin American Nations in World Politics* (s. 81- 104). Colorado: Westview Press.
- AU Information & Communication Directorate. (2022, Feb 21). *Working Relations Key to Continued Africa- Latin America Ties*. Dubai, United Arab Emirates. https://au.int/sites/default/files/pressreleases/41514-pr-PR_CIEFFA.pdf (Erişim Tarihi: 20.09.2024).
- BATES, R. H., Coatsworth, J. H., & Williamson, J. G. (2006). *Lost Decades: Lessons from Post- Independence Latin America for Today's Africa*. Cambridge: National Bureau of Economic Research.
- BOLÍVAR, R. (2008, Nov 18). *Venezuela de la mano con toda África*. Aporeea: <https://www.aporeea.org/venezuelaexterior/a67238.html> (Erişim Tarihi: 10.12.2024).
- BRAZIL–Africa Relations: A Chronology. (2019). G. Seibert, & P. F. Visentini içinde, *Brazil- Africa Relations- Historical Dimensions and Contemporary Engagements from the 1960s to the Present* (s. 229- 256). New York: Boydell & Brewer.
- BRICS Portal. *History of BRICS*. BRICS: <https://infobrics.org/page/history-of-brics/>

(Erişim Tarihi: 08.10.2024).

- BRUN, E. (2009). *Las relaciones entre América Latina y África: ¿potenciales o ilusiones?* New York: United Nations- CEPAL.
- BRUN, É. (2018). La cooperación Sur-Sur de Brasil, Chile y Venezuela: interés y pérdida de esencia. *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*(120), 171- 194.
- CRANDALL, B. H. (2018). Brazil: The Politics of Elite Rule. H. F. Kline, C. J. Wade, & H. J. Wiarda içinde, *Latin American Politics and Development* (9. Edition b., s. 123-140). New York: Taylor & Francis.
- DABAN, C. (2022). Afrika Birliği Barış ve Güvenlik Konseyi Üzerine Kısa Bir Değerlendirme, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 63, 31-37.
- DABAN, C. (2023). 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın Afrika Kıtasına Etkileri: Berlin Afrika Konferansı Örneği, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 3, 828-853.
- DE RENZIO, P., & Seifert, J. (2014). South—South cooperation and the future of development assistance: mapping actors and options. *Third World Quarterly*, 35(10 (Special Issue)), 1860- 1875.
- DE SOUZA NETO, D. M. (2018). A Renewed Partnership? Contemporary Latin America-Africa Engagement. D. Nagar, & C. Mutasa içinde, *Africa and the World- Bilateral and Multilateral International Diplomacy* (s. 209-244). Cape Town: Palgrave Macmillan.
- ELAIGWU, J.I. and Mazrui, A.A. (1993). Nation-Building and Changing Political Structures. A.A. Mazrui and C. Wondji içinde *General History of Africa VIII: Africa Since 1935* (s. 435-467). Paris: United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organisation (UNESCO).
- EUROPEAN COMMISSION. (2015, Feb 6). Final Report Summary - MASCOT (Multilateral Association for Studying health inequalities and enhancing north-south and south-south COoperation): <https://cordis.europa.eu/project/id/282507/reporting/pl> (Erişim Tarihi: 11.12.2024).
- FRANK, A.G. (1969a). *Capitalism and Underdevelopment in Latin America- Historical Studies of Chile and Brazil*. New York: Monthly Review Press.
- FRANK, A.G. (1969b). *Latin America: Underdevelopment or Revolution- Essays on the Development of Underdevelopment and the Immediate Enemy*. New York: Monthly Review Press.
- GANESAN, N. and Amer, R. (2010). *International Relations in Southeast Asia- Between Bilateralism and Multilateralism*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- GLEIJESES, P. (1996). Cuba's First Venture in Africa: Algeria, 1961-1965. *Journal of Latin American Studies*, 28(1), 159-195.
- GOBIERNO DE COLOMBIA. *North Africa and Middle East*.nCancilleria: <https://www.cancilleria.gov.co/en/north-africa-and-middle-east> (Erişim Tarihi: 11.09.2024).

- GOMES SARAIVA, M. (2011). Brazilian Foreign Policy: Causal Beliefs in Formulation and Pragmatism in Practice. G. L. Gardini, & P. Lambert içinde, *Latin American Foreign Policies- Between Ideology and Pragmatism* (s. 53-66). USA: Palgrave Macmillan.
- GONZALES, D. (2000). Cuban-African Relations: Nationalist Roots of an Internationalist Policy. *Review of African Political Economy*, 27(84), 317-32.
- HEINE, J. (1996). Postplantation Societies and World Order: Some Reflections on the Caribbean Predicament. H. Muñoz, & J. S. Tulchin içinde, *Latin American Nations in World Politics* (s. 225- 236). Colorado: Westview Press.
- INDIA-BRAZIL- South Africa Forum. *India- Brazil- South Africa Forum*. Oct 1, 2024 tarihinde About IBSA: <https://ibsa-trilateral.org/index.html> (Erişim Tarihi: 01.10.2024).
- KEOHANE, R.O. (1990). Multilateralism: An Agenda for Research. *International Journal*, 45(4), 731-764.
- KLAVEREN, A. (1996). Understanding Latin American Foreign Policies. H. Muñoz, & J. S. Tulchin içinde, *Latin American Nations in World Politics* (s. 35-60). Colorado: Westview Press.
- KORNEGAY, F. A., & Landsberg, C. (2009). Engaging Emerging Powers: Africa's Search for a "Common Position". *Politikon*, 36(1), 171- 191. doi:10.1080/02589340903174717
- LECHINI, G. (2010). Latin America-Africa Cooperation: Brazil as a Case Study. J. Mangala içinde, *Africa and the New World Era- From Humanitarianism to a Strategic View* (s. 129-141). New York: Palgrave Macmillan. doi:10.1057/9780230117303_9
- LECHINI, G. (2011). Argentina y Sudáfrica en el siglo XXI: ¿Hacia una cooperación sur-sur comercialista?. *Revista Relaciones Internacionales*, 40, 219–242.
- LECHINI, G. and Marchetti, A. (2021). Latin America and South Africa in the 21st century: A romance with no future? The cases of Brazil, Argentina and Venezuela. G.L. Gardini içinde, *External Powers in Latin America: Geopolitics between Neo- Extractivism and South- South Cooperation* (s. 235- 248). New York: Routledge. ISBN: 978-0-367-36859-3
- MBALLA, L. V. (2009). A Discreet Look at. *Voices of Mexico*(84), 79-81.
- MINISTÉRIO das Relações Exteriores. (2024, Apr 2). *Community of Portuguese Language Countries*. Ministério das Relações Exteriores: <https://www.gov.br/mre/en/subjects/international-mechanisms/inter-regional-mechanisms/community-of-portuguese-language-countries> (Erişim Tarihi: 02.10.2024).
- MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS- Brazil. (2024, April 01). *Republic of Angola*. Bilateral Relations: <https://www.gov.br/mre/pt-br/assuntos/relacoes-bilaterais/todos-os-paises/republica-de-angola> (Erişim Tarihi: 10.09.2024).
- MOLINARI, A., Mena, F., & Ghiglione, J. (2022). South–South cooperation: building productive. *Third World Quarterly*, 43(9), 2091- 2111.
- MUÑOZ, H. (1996). The Dominant Themes in Latin American Foreign Relations:

- An Introduction. H. Muñoz, & J. S. Tulchin içinde, *Latin American Nations in World Politics* (s. 1- 16). Colorado: Westview Press.
- NANTULYA, P., & Lazarus, L. (2024, Jan 22). *Lessons from China's Forum Diplomacy in Africa, Latin America, and the Caribbean*. Africa Center: <https://africacenter.org/spotlight/lessons-from-chinas-forum-diplomacy-in-africa-latin-america-and-the-caribbean/> (Erişim Tarihi: 16.09.2024).
- OLADE. *Member Countries*. OLADE: <https://www.olade.org/en/member-countries/> (Erişim Tarihi: 18.09.2024).
- ORDONEZ, A. (2023, Dec 4). *Africa's Lessons for Latin America*. Americas Quarterly: <https://www.americasquarterly.org/article/africas-lessons-for-latin-america/> (Erişim Tarihi: 18.09.2024).
- ORGANIZATION OF AMERICAN STATES. *MERCOSUR-Southern African Customs Union (SACU)*. Foreign Trade Information System: http://www.sice.oas.org/tpd/MER_SACU/MER_SACU_e.asp (Erişim Tarihi: 01.10.2024).
- PEMPEL, T.J. (2004). Challenges to Bilateralism: Changing Foes, Capital Flows, and Complex Forums. E. Krauss & T.J. Pempel içinde *Beyond Bilateralism: U.S.-Japan Relations in the New Asia Pacific* (s.1-36). Stanford: Stanford University Press.
- PRENSA Latina. (2017, Jan 27). Cuban Vice President Salvador Valdés Mesa arrives in Ethiopia. *Granma*. <https://en.granma.cu/mundo/2017-01-27/cuban-vice-president-salvador-valdes-mesa-arrives-in-ethiopia> (Erişim Tarihi: 08.10.2024).
- RABY, D. (2011). Venezuelan Foreign Policy under Chávez, 1999–2010: The Pragmatic Success of Revolutionary Ideology? G. L. Gardini & P. Lambert içinde, *Latin American Foreign Policies- Between Ideology and Pragmatism* (s. 159-178). USA: Palgrave Macmillan.
- RESS, S. (2019). *Internationalization of Higher Education for Development- Blackness and Postcolonial Solidarity in Africa- Brazil Relations*. London: Bloomsbury Academic.
- RUGGIE, J.G. (1992). Multilateralism: the Anatomy of an Institution. *International Organization*, 46(3), 561-598.
- SAENZ, P. (1969). A Latin American-African Partnership. *Journal of Inter-American Studies*, 11(2), 317-327.
- SÁNCHEZ, J. A. (2023, May 18). Cooperation between Latin America and Africa from the perspective of the peoples of the Diaspora. *Latinoamérica21*. <https://latinoamerica21.com/en/cooperation-between-latin-america-and-africa-from-the-perspective-of-the-peoples-of-the-diaspora/> (Erişim Tarihi: 29.09.2024)
- SANTANDER, G., & Alonso, J. A. (2018). Perceptions, identities and interests in in South–South cooperation: the cases of Chile, Venezuela and Brazil. *Third World Quarterly*, 39(10), 1923- 1940. doi:10.1080/01436597.2017.1396533
- SHAW, T.M. (1979). The Semiperiphery in Africa and Latin America: Subimperi-

- alism and Semiindustrialism. *The Review of Black Political Economy*, 9(4), 341- 358. <https://doi.org/10.1007/BF02891728>
- SOUTHERN African Development Community (SADC). (2024, Jan 10). Ministério das Relações Exteriores: <https://www.gov.br/mre/en/subjects/bilateral-relations/all-countries/southern-african-development-community-sadc> (Erişim Tarihi: 03.10.2024).
- THE UNITED NATIONS- Office of the Special Adviser on Africa. (2004). *South-South Cooperation in Support of the New Partnership for Africa's Development- Experiences of Africa- Latin America and thr Caribbean*. New York: The UN.
- TULCHIN, J. S. (2016). *Latin America in Inernational Politics- Challenging US Hegemony*. Colorado: Lynne Rienner Publishers.
- VARELA, H. (2008). LA POLÍTICA EXTERIOR DE MÉXICO HACIA ÁFRICA SUBSAHARIANA (2000-2006). *Foro Internacional*(191-192), 418- 447.
- VPAAfrica-Latin America. *About*. VPAAfrica-LatinAmerica: <https://flegtvpafacility.org/about/> (Erişim Tarihi: 18.09.2024).
- WTO. (2021). *Groups in the Negotiations*: https://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/negotiating_groups_e.htm (Erişim Tarihi: 10.12.2024).

Extended Abstract

Latin America and Africa have been the regions that are unable to clarify how to proceed in both their domestic and foreign policies and whose foreign policy success is dependent on the correct functioning of many different variables due to their colonial pasts and the fact that they are geographies where countries that are quite different in terms of society, politics and economy are located. The advantage in understanding the relations between these two very different geographies is that both regions have knowledge of what complex and diverse political and social systems are due to their own experiences. The disadvantage is that while African society can act more integrated, the differences within Latin America are more pronounced. While bilateral relations between the countries of the two regions are shaped by the conditions of the day, when it comes to regional cooperation and cooperation activities carried out under multilateral mechanisms, there is a superior perspective that both regions agree on: South-South Cooperation. This mechanism is quite decisive in explaining the relations between the two regions. They come together with technical cooperation activities on issues such as trade, politics, culture, technology, security and maritime, and developing countries of the South share their experiences and technical knowledge through these platforms.

The main question of the study is to determine the variables on which Latin America's relations with Africa are shaped. In the roots of the relations, it is seen that bilateral diplomatic relations laid the foundations of today's Latin America-Africa relations; however, at the point where the relations have reached today, it is seen that not only states, but also regional and multilateral organizations are included in this equation. The basic method of this study is to use two different levels of analysis. The first of these is the relations between states, which are described as bilateral relations. The second level of analysis is the relations between regions and regional cooperation mechanisms, which we describe under multilateral cooperation mechanisms. While the conceptual framework of the study was being created, the diplomatic relations established and developed between states for bilateral cooperation constituted the unit of analysis. The selected countries which are Cuba, Brazil Argentina, Venezuela, Mexico because of somehow close and intense relations with African continent. When viewed from

the perspective of multilateralism, the units of analysis diversify. Because Latin America-Africa relations appear on many levels and therefore the units of analysis are mostly economic and political relations, but they are also shaped by different variables such as security, energy, and culture. The most effective and powerful multilateral platforms are selected in this part. Qualitative data collection methods were used on this basis in this study. The data were obtained from scientific articles, books, and reports, which are secondary data sources. In addition, the official web pages of the cooperation mechanisms mentioned in the study are also among the sources from which data was obtained.

When both bilateral and multilateral relations are analyzed, it is possible to see Brazil's dominant influence on the African continent. Brazil, which has developed relations with the continent in a more systematic and pioneering manner, has demonstrated this both with the number of diplomatic missions it has opened and the diplomatic relations it has developed early, as well as with the leading role it has assumed in interregional formations. Being included in multilateral cooperation mechanisms is effective in the inclusion of regional countries in international integration. Countries in the region, which currently aim to become effective actors in the international system, are working together to accelerate their integration. Otherwise, they will remain outside the international system. In cases where bilateral relations are not going how they are expected, multilateral platforms play a role in saving relations than to be terminated. This study focuses on the presence of Latin America in Africa. Its bilateral relations with Africa and its symmetric and asymmetric presence in mechanisms established based on Africa are discussed. Further studies can be developed in the opposite direction, by constructing them based on Africa's presence in Latin American countries. However, trilateral cooperation mechanisms are also a completely separate subject of study, and it is possible to see the dominant presence of some countries in this area.

This study contributes to the literature by addressing Latin America's relations with Africa through a selected group of countries on a bilateral basis and through a selected group of multilateral cooperation mechanisms on a multilateral basis, and by providing a general framework for these relations. This study, which can be a starting point for subsequent studies, predicts that relations can be deepened through multilateral cooperation mechanisms. For this reason, subsequent studies can be structured by changing the selected group of countries and mechanisms, and by conducting more in-depth analysis by focusing on only a limited number of actors.